

4. Там само. – Спр.5. Доклады по агрономическому вопросу.
5. Там само. – Спр.8. Программа съезда деятелей агропомощи.
6. Там само. – Спр.36. Стенограмма съезда агрономов.
7. Там само. – Спр.70. Переписка по опытному делу 1923–1927 гг.
8. Там само. – Ф. Р–646. – Оп. 1. – Спр.22. Отчеты о деятельности отделений специальных культур в области садоводства, огородничества, виноградарства.
9. Елина О. Ю. Сельскохозяйственные опытные станции в начале 1920–х гг.: советский вариант реформы // На переломе. – СПб, 1997. – С. 27–85.
10. Журнал Таврического губернского сельскохозяйственного совета 26.04.12. – Симферополь: Тип. Тавр. Губ. Земства, 1912.
11. Основания организации Крымской опытной станции / Н. Н. Клепинин. – Симферополь, 1928. – 62 с.
12. Проект организации опытных учреждений в Таврической губернии / Н. Н. Клепинин. – С. : Тип. Тавр. губ. земства, 1913. – 20 с.
13. Сельскохозяйственное ведомство за 75 лет его деятельности. – Пг., 1914. – 474 с.

### References

1. Derzhavnyj arhiv v Avtonomnij Respublicy Krym. – F.60. – Op.1. – Spr.161. Zhurnaly zasedanij Tavricheskogo gubernskogo sobranija 47 sessii.
2. Там само. – F.60. – Op.1. – Spr.164. Zhurnaly Tavricheskogo gubernskogo sobranija.
3. Там само. – F.R–30. – Op.1. – Spr.2. Programmy s#ezda dejatelej agropomoshhi.
4. Там само. – Spr.5. Doklady po agronomicheskomu voprosu.
5. Там само. – Spr.8. Programma s#ezda dejatelej agropomoshhi.
6. Там само. – Spr.36. Stenogramma s#ezda agronomov.
7. Там само. – Spr.70. Perepiska po opytному delu 1923–1927 gg.
8. Там само. – F.R–646. – Op.1. – Spr.22. Otchety o dejatel'nosti otdelenij special'nyh kul'tur v oblasti sadovodstva, ogorodnichestva, vinogradarstva.
9. Elina O.Ju. Sel'skohozejstvennyje opytne stancii v nachale 1920–h gg.: sovetskij variant reformy // Na perelome. – Spb, 1997. – S.27–85.
10. Zhurnal Tavricheskogo gubernskogo sel'skohozejstvennogo soveta 26.04.12. – Simferopol': Tip. Tav. Gub. Zemstva, 1912.
11. Osnovaniya organizacii Krymskoj opytnoj stancii / N.N. Klepinin. – Simferopol', 1928. – 62 s.
12. Proekt organizacii opytnyh uchrezhdenij v Tavricheskij gubernii / N.N. Klepinin. – S.: Tip. Tav. gub. zemstva, 1913. – 20 s.
13. Sel'skohozejstvennoe vedomstvo za 75 let ego dejatel'nosti. – Pg., 1914. – 474 s.

**Merko O.M.**, graduate student, National Scientific Agricultural Library NAAS (Ukraine, Kiev), *chayka\_820@mail.ru*

**Professor N.N. Klepinin** – organizer of agricultural experimental work in the Crimean ASSR

*In the article on the basis of analysis of archival documents and printed materials reflect the contribution of professor N.N. Klepinin to the organization of experimental work in the agricultural sector in the Crimean ASSR.*

**Keywords:** N.N. Klepinin, agriculture, pilot case, the Crimean Regional Experimental Station.

**Merko O. M.**, аспирантка, Национальная научная сельскохозяйственная библиотека НААН (Украина, Киев), *chayka\_820@mail.ru*

**Профессор Н. Н. Клепинин как организатор сельскохозяйственного опытного дела в Крымской АССР**

*На основе анализа архивных документов и печатных материалов отражен вклад профессора Н. Н. Клепинина в организацию опытного дела в сельскохозяйственной отрасли в Крымской АССР.*

**Ключевые слова:** Н. Н. Клепинин, сельское хозяйство, опытное дело, Крымская областная опытная станция.

\* \* \*

УДК 94(438):94(477.83/.86)“1939–1941”

**Мосорко М. І.**  
аспірантка, Прикарпатський національний університет ім.  
Василя Стефаніка (Україна, Івано–Франківськ),  
*marjana.mosorko@gmail.com*

### Відпочинок у структурі повсякденного життя польського населення Галичини у 1939–1941 рр.

*Здійснено аналіз дозвілля у контексті повсякдення поляків Галичини у 1939–1941 рр. У процесі розробки актуалізованої нами проблеми ставилася мета об'єктивного і всебічного висвітлення відпочинку польського населення зазначеного регіону. Опрацювання широкого спектру джерельних матеріалів дало можливість виокремити у структурі дозвілля кілька елементів: відвідування театрів, кіно, музеїв, виставок, бібліотек, заняття спортом, свята. Однак, в умовах радянської сфери відпочинку перетворилася на дієвий засіб агітаційно–пропагандистської діяльності. Театральні установи, бібліотеки та музеї набули якісно нового характеру, переставши виконувати функцію патріотично спрямованого для поляків виховання. У зв'язку з цим значно знизився рівень їх відвідування. Зазалом радянська у сфері культурно–мистецького життя стала перешкодою для польського населення у задоволенні власних культурних потреб.*

**Ключові слова:** поляки, Галичина, радянська, дозвілля та відпочинок.

Впродовж останнього десятиліття у вітчизняній історичній науці зростає інтерес до тематики повсякдення. Попередня історія концентрувалася на вивченні суто політичного життя суспільства, акцентуючи увагу на першочерговому значенні держави. Суспільство в цілому та людина зокрема залишалися на другорядному плані. Проте, на сучасному етапі відбувається повернення людини в центр історії. Одним із провідних напрямів вивчення історичного минулого стало об'єктивне відтворення буття пересічних людей з його складовими, однією з яких виступають дозвілля та відпочинок.

Актуалізована нами проблема вперше привернула увагу польських істориків. Зокрема, варто відзначити значний вклад у її розробку В. Бонуська [53], А. Гловацького [54; 55], Г. Грицюка [56], Г. Мазура [57]. Що ж стосується української історіографії, то окремі аспекти з досліджуваної нами тематики знайшли відображення на сторінках праць О. Калакури [17], В. Ковалюка [21], та О. Луцького [25]. Однак, як польські, так і українські науковці здійснили значний вклад у висвітлення проблем культурно–освітнього характеру, тоді як сфера дозвілля польського населення залишилася поза їхньою увагою. Цим і обумовлена актуальність досліджуваної нами проблеми.

Мета дослідження полягає у об'єктивному і всебічному аналізі дозвілля та відпочинку як елементів повсякдення польського населення Галичини періоду радянської окупації.

Важливою складовою повсякденного життя поляків вважався відпочинок. Зрозуміло, в умовах обов'язкового працевлаштування та шестиденного робочого тижня пересічний житель не міг приділяти йому аж надто багато часу. Проте, навіть один вільний від роботи день радянські владні структури намагалися використати у власних цілях, “заставивши” людей відвідати бібліотеку, музей чи театр, які давно перетворилися на засіб агітаційно–пропагандистського впливу. У сфері відпочинку представникам польського населення довелося зіткнутися із двома проблемами: неможливістю задовольнити свої національні культурні потреби та браком коштів. Вважаємо за потрібне з'ясувати, яким же чином радянська влада намагалася впливати на свідомість людей через культурно–мистецькі установи.

У системі комуністичного виховання особлива роль відводилася бібліотекам. Останні мали стати центром не тільки наукового, а й суспільного життя. На них покладалося завдання піднесення суспільної свідомості серед широких мас населення. З цієї метою одразу ж після вступу на територію Галичини радянських військ мало місце вилучення із бібліотечних фондів антирадянської літератури. Самі ж бібліотеки та книжкові магазини припинили свою роботу до часу їх поповнення книгами із СРСР [55, с. 552].

17 листопада Тимчасове управління Львова прийняло постанову “Про охорону пам’ятників культури, музейних цінностей та бібліотек”. Тоді ж розпочала роботу Комісія щодо перевірки музейних колекцій, бібліотечних та архівних фондів на чолі з П. Панчем. До її складу увійшли викладачі Львівського університету І. Крип’якевич та М. Возняк. Комісія мала взяти на облік та охорону всі існуючі в області книгозбірні [42, с. 1]. Наступним кроком радянської влади в даній галузі була націоналізація, яка охопила галицькі бібліотеки у грудні 1939 р. Вона супроводжувалася варварським нищенням приватних книгозбірень. Заборонена література (мається на увазі антирадянська) зберігалася у підвальних приміщеннях, на стрихах будинків. Наприклад, така доля спіткала бібліотеку Теологічного факультету Львівського університету. Після націоналізації бібліотечних фондів проводилася значна робота по їх упорядкуванню. Однак, цей процес відбувався дуже повільними темпами. Часто доходило до того, що у селах бібліотеки польськомовних шкіл майже рік не працювали [55, с. 552].

Реорганізації, в першу чергу, підлягали наукові бібліотеки. Зокрема, у Львові рішенням ЦК КП(б)У від 1 січня 1940 р. створено Наукову бібліотеку (філію бібліотеки АН УРСР) на базі фондів бібліотеки НТШ, Закладу Осолінських та єврейської бібліотеки. У ній діяло три відділи: український, польський та єврейський [55, с. 555]. Крім того, у місті відкрито велику медичну бібліотеку, яка містила науково-популярну літературу і журнали з усіх галузей медицини українською, польською та російською мовами [22, с. 6]. Діяли також обласні бібліотеки для дорослих та дітей, створені на основі фондів приватних книгозбірень польської шляхти [59, с. 3].

У листопаді 1939 р. почала працювати Тернопільська обласна бібліотека [24, с. 4]. Її фонди нараховували 60 тис. книг (українською, польською, російською та французькою мовами). Бібліотека одержувала 15 періодичних журналів та 10 центральних газет [11, с. 4]. Крім того, розпочала роботу міська бібліотека, фонди якої нараховували 35 тис. книг (10% – українські, 4% – єврейські, 84% – польські та 2% – інші) [35, с. 4]. 19 листопада у Тернополі створено читальню для дітей на 150 осіб [11, с. 4].

Протягом 1939–1940 рр. спостерігалася тенденція до швидкого зростання чисельності бібліотек та читалень, причому не тільки у великих містах, а й у районних центрах та сільській місцевості. Для прикладу, до квітня 1940 р. на території Львівської області створено 137 бібліотек. На Станіславщині в цей же період діяло 150 читалень [57, с. 41]. Однак, суто польські книгозбірні перестали існувати [55, с. 555].

Одним із засобів культурно-патріотичного виховання у міжвоєнний період вважалися музеї. Проте, зі встановленням радянської влади вони перестали виконувати вказану функцію, оскільки підлягали кардинальному реформуванню. 19 грудня 1939 р. Політбюро ЦК КП(б)У прийнято рішення про необхідність відправлення протягом 10 днів на територію Галичини комісії щодо упорядкування музеїв та музейних колекцій. Вона одразу ж приступила до націоналізації та реорганізації колишніх польських музеїв відповідно до радянських стандартів [55, с. 588]. Відповідні директиви надсилалися всім тимчасовим управлінням. Останні зобов’язувалися негайно взяти на облік та під охорону наявні у їхньому регіоні музейні цінності [52, арк. 11]. У першу чергу зміни позначилися на організації самих установ, де далася взнаки так звана “кооперація”. Незначні музейні колекції підлягали якнайшвидшій ліквідації та служили основою для формування великих музейних комплексів. Наприклад, у Львові із 22 існуючих музеїв (шість – українських) створено сім великих: 6 наукових (підпорядковувалися Наркомату освіти) та музей мистецтва [27, с. 4].

8 травня 1940 р. ЦК КП(б)У прийняло рішення про організацію на теренах Галичини 12 музеїв, з них 7 – у Львівській, 3 – в Івано-Франківській та 2 у Тернопільській областях. Типовим явищем стало створення обласних історико-краєзнавчих музеїв з трьома відділами – природничим, історичним та будівництва соціалізму. Окрім обласного у Львові діяли історичний [58, с. 3], археологічний, етнографічний, природничий музеї, а також картинна галерея [26, с. 6]. Після реорганізації і упорядкування експонатів 7 квітня 1940 р. відкрито Львівський музей мистецького промислу [28, с. 6]. 1 травня 1940 р. на базі Покутського музею створено Обласний Історичний музей у Станіславі (нині Івано-Франківський обласний краєзнавчий музей). У тому ж році було засновано Музей гуцульського народного мистецтва у Коломиї [4, с. 235].

Зі встановленням радянської влади в Галичині музеї втрачали свій польський характер. Колишні польські експозиції відображалися негативно. Антикомуністичні та націоналістичні колекції ліквідовувалися. Наприклад, у Музеї історії м. Львова закрили останній поверх, присвячений війні 1918–1920 рр., як антирадянський та шовіністичний. Припинив як націоналістичний роботу Музей українського війська [52, арк. 10]. Крім того, новинкою для відвідувачів стали розміщені при вході гіпсові погруддя В. Леніна та Й. Сталіна, а також цитати з їхніх праць. Експозиції відображали вірогідність доктрини марксизму-ленінізму та пропагували атеїзм, а тому не могли служити засобом патріотичного виховання для польського населення краю [55, с. 589].

Велику увагу радянські владні структури приділяли театральній та музичній діяльності, оскільки їм відводилася важлива роль у агітаційно-пропагандистській роботі. Зрозуміло, що в таких умовах про домінування польськості у театральному та музичному житті не доводилося говорити. Польськомовні театральні трупи виступали тільки у Львові. Мова йде про Державний польський драматичний театр на чолі із Красновецьким, створений у грудні 1939 р. [60, с. 3]. В його складі працювали такі польські актори як: Е. Бодо, Т. Бохенські, Я. Анджеевська, Л. Латайнер-Лавінські, З. Терне та ін.

Серед найбільш відомих прем'єр театру слід назвати п'єси “Дванадцята ніч” В. Шекспіра (режисер Б. Домбровський, художник – С. Цесельський), “Єгор Буличев” М. Горького, “Інтервенція” Л. Славіна [40, с. 6]. Восени 1940 р. відбулася постановка п'єси В. Василевської “Оповідання про Бартоша Гловацького” [32, с. 6].

У складі Львівської філармонії діяв польський джазовий гурт А. Рознера та оркестр під керівництвом композитора Г. Варса. Наприкінці 1939 р. на чолі із поетом Л. Пастернаком розпочав роботу агітаційний театр “Czerwonego Sztandaru” – так звана сценічна газета, метою якої стала суто агітаційна діяльність [55, с. 568].

Для задоволення потреб населення, в тому числі і польського, діяли також українські театральні трупи. 3 листопада 1939 р. у Львові відкрився театр ім. Т. Шевченка, репертуар якого був представлений як українськими, так і радянськими п'єсами [1, с. 6]. Діяли також Львівська державна філармонія і Львівський державний театр опери та балету [34, с. 6]. 7 січня 1940 р. виставою О. Корнійчука “Платон Кречет” у Станіславі розпочав роботу Український драматичний театр [7, арк. 254]. У жовтні 1939 р. у будинку колишнього міщанського братства розпочав роботу тернопільський Державний український театр ім. І. Я. Франка [12, с. 4].

Театр не вважався поширеним видом відпочинку польського населення. По-перше, не вистачало коштів на квитки. По-друге, кардинально змінений репертуар уже не міг задовільнити культурні потреби поляків. Зі спогадів тогочасного українського актора В. Блавацького довідуємося, що першочерговим завданням кожної театральної трупи була активна агітаційна діяльність. Актори змушені були грати у п'єсах, присвячених “оспівуванню” радянського життя, натомість колишнє капіталістичне минуле висміювалося. Існувала жорстока цензура, яка придушувала будь-яку ініціативу [45, с. 232].

Лідером у агітаційно-пропагандистській роботі серед населення стали кінотеатри. Квиток на кіносеанс був дешевшим, ніж на театральну виставу, а це значно розширювало аудиторію глядачів. Крім того, з допомогою фільму було значно легше відобразити “квітучу” радянську дійсність. Саме з цієї причини в межах Галичини виникла розгалужена мережа кінотеатрів. Тільки у Львові їх нараховувалося 27 (приймали щоденно до 6–7 тис. відвідувачів). Загалом по області працювало 39 кінотеатрів, з них 17 – в районних центрах [14, с. 6]. На Тернопільщині функціонувало 27 кінотеатрів, два з яких – “Аполлон” і “Палас Балтік” – знаходилися в обласному центрі [9, с. 4]. Кінотеатр на 500 місць збудовано у Зборові [16, с. 4]. Репертуар складався переважно з радянських фільмів, серед яких найпоширенішими були: “Трактористи”, “Велика нагорода”, “За Радянську Батьківщину”, “Ленін у 1918 році”, “Чапаєв” [19, с. 4], “Велике зарево”, “Великий вальс”, “Цирк”, “Вогні великого міста”, “Особиста справа”, “Приятелі”, “Подруги”, “Партійний квиток”, “На Далекому Сході”, “Балтійці” та ін. [46, с. 6].

Радянська влада “подбала” про прилучення до радянської культури і сільського населення. Осередками громадсько-культурного життя стали “Народні дома”. В їхній структурі також функціонували бібліотеки

[35, с. 4]. До послуг відвідувачів були книжки, газети, ігри, музичні інструменти [29, с. 3]. Чисельність клубів швидко зростала. Так, на території Львівської області до кінця 1939 р. створено 40 будинків культури (ще 140 відкрито наступного року) [2, с. 4]. У селах Тернопільщини в цей же час існувало 127 клубів [5, с. 3]. Чисельність народних домів у межах Станіславської області зросла до 400 [57, с. 41].

Особливо популярним у сільській місцевості стало кіно, оскільки вважалося найбільш дієвим методом впливу на населення. Якщо бібліотеку чи народний дім відвідували далеко не всі мешканці, то кінематограф привертая увагу значно ширшої аудиторії. Практично по всіх селах працювали кінопересувки. Для прикладу, у Львівській області їх кількість сягала 27 [14, с. 6]. 3 29 жовтня по 10 листопада фільми переглянуло 72 тис. селян [20, с. 3]. Крім того, Український радіокомітет відправив на вантажній автомашині на Західну Україну радіопересувку, яка обслуговувала аудиторію слухачів на 2–3 тис. осіб [43, с. 1].

Радянські владні структури приступили до ліквідації польських та українських періодичних видань, встановлення контролю над друкарнями та видавництвами. З цією метою ліквідовувалися польські видавництва. Однак, їхня матеріально-технічна база, а у деяких випадках і робоча сила, стали підґрунтям для створення нових радянських видавництв. Відкриття останніх було пов'язане із розгортанням агітаційно-пропагандистської діяльності в регіоні, що вимагало наявності різного типу друкованих матеріалів [55, с. 534]. З цією метою у Львові розпочала роботу Газетно-журнальна друкарня Укрполіграфтресту, яка приймала замовлення на друкарські та палітурні роботи [39, с. 6]. Трохи згодом аналогічна установа була створена у Станіславі [6, арк. 80].

18 вересня 1939 р. Політичний Відділ Українського Фронту налагодив у Тернополі видання польською мовою газети “*Ślowo żołnierza*”, яка з 27 вересня 1939 р. змінила свою назву на “*Czerwony Sztandar*” і надалі видавалася у Львові під редакцією Й. Маркевича, Я. Маньковського та Е. Радецького. Власне, спочатку це була єдина щоденна польська газета Галичини. У жовтні 1939 р. у Львові було видано чотири номери тижневика “Крокодил на Західній Україні”. З весни 1941 р. видавалися “*Nowe Widnokręgi*”, “*Almanach Literacki*” “*Młodzież Stalinowska*”. 21 травня 1941 р. у Тернополі вийшов перший номер газети “*Prawda Bolszewicka*” [54, с. 162].

Найбільш поширеними українськими періодичними виданнями того часу були офіційні органи обкомів партії. У Львові така газета носила назву “Вільна Україна”, у Тернополі – “Більшовицька правда”, у Станіславі – “Радянська Україна”. Окрім обласних періодичних видань радянська влада налагодила видання численних районних газет. Для прикладу, у межах Станіславської області випускалися: у Жаб'єму (Верховині) – “Прикарпатська правда”, у Долині – “Радянська Долина”, у Коломій – “Червоний прапор”, у Городенці – “За більшовицьку працю”, у Косові – “Радянська правда”, у Тлумачі – “Селянська газета”, у Калуші – “Червона зірка”.

Розглядаючи пресу як один із найважливіших засобів агітаційно-пропагандистської діяльності, радянські

владні структури розгорнули роботу щодо якнайширшого її розповсюдження. З цією метою по обласних та районних центрах створювалися організації “Союздруку”. Їх основне завдання зводилося до організації передплати на газети, зокрема, в сільській місцевості [38, с. 2]. Особливо заохочувалося передплачування не тільки обласної, чи районної, а й республіканської періодици. Окрім розповсюдження через поштові відділення, газети можна було придбати у кіосках та спеціально облаштованих вітринах, чисельність яких у містах сягала кількох десятків. Наприклад, у Тернополі працювали 21 кіоск та 27 вітрин [44, с. 4]. Кількість розповсюдженої періодици постійно зростала. Тільки за перші два місяці після існування радянської влади серед населення Тернопільщини розповсюджено 267 тис. примірників газет, 1 тис. примірників журналів, 56,5 тис. брошур [5, с. 3].

Ще одним джерелом інформації для населення виступало радіомовлення. 25 вересня 1939 р. розпочала роботу радіостанція у Львові, яка транслювала близько 10 годин програм щоденно. Як правило, це були ретрансляції з Києва і Москви [61, с. 163]. Перші програми польською мовою появились тільки в кінці листопада 1939 р. Мова йде про групу Р. Замбжицького, програми якої виходили в ефір чотири рази на тиждень (у підсумку до 6–7 годин) [21, с. 52]. Крім того, воно перестало бути загальнодоступним. Щоб налагодити роботу приймачів індивідуального чи колективного користування, необхідно було їх зареєструвати у міському радіовузлі [36, с. 4].

Особлива увага приділялася розвитку спорту. Спеціально створені обласні комітети заохочували відкриття різноманітних спортивних шкіл та товариств. Останні, як правило, формувалися на базі промислових підприємств. У 1940 р. у Львові діяли такі спортоб'єднання як: “Динамо”, “Спартак”, “Харчовик”, “Локомотив” “Здоров'я” тощо [63, с. 3]. При кожному з них створювалися гімнастична, боксерська, легкоатлетична та ін. секції [62, с. 4]. 19 лютого 1939 р. розпочала роботу перша спортивна школа снарядної гімнастики, термін навчання у якій становив 6 місяців. Після двохденних іспитів до неї було зараховано 35 гімнастів (в тому числі 15 жінок) [23, с. 6]. У місті діяло кілька стадіонів, басейни спортивних товариств “Динамо” та “Здоров'я” [3, с. 6], ковзанка та іподром, на якому утримувалося 260 коней [8, с. 4]. У Тернополі питаннями спорту займався міський комітет фізкультури. При ньому було створено секції боксу, легкої атлетики, гімнастики, футболу, велосипедного спорту [30, с. 4]. У Станіславі з 1940 р. діяла Школа фізичного виховання.

Звичним явищем стали спортивні змагання та спартакіади, які організовувалися на районному та обласному рівнях. Зокрема, газета “Червоний прапор” повідомляла, що: “3 6 по 10 липня 1940 р. в м. Станіславі відбулася перша обласна спартакіада піонерів і школярів по легкій атлетиці. 11 липня тут же мали місце футбольні змагання за першість в області між командами “Спартак” Коломиї і “Спартак” Станіслава [51, с. 2]. У Львові особливо поширеними були футбольні зустрічі та змагання із плавання [49, с. 6].

Активно розвивалися зимові види спорту. Наприклад, на початку лютого 1940 р. у Львові було проведено масовий лижний крос [50, с. 4]. У цей же час мали

місце змагання з канадського хокею на першість міста, в яких брали участь 20 команд: “Спартак”, “Динамо”, команди Інституту радянської торгівлі, Педагогічного інституту та ін. [15, с. 6]. Налагодили роботу ковзанки, створено багато лижних майданчиків. Крім того, студенти Медичного інституту, Львівської політехніки та Інституту радянської торгівлі організували під час зимових канікул фізкультурний табір для студентів-лижників у Микуличині, розрахований на 120 осіб [47, с. 6].

Поширеним місцем відпочинку вважалися парки, які створювалися практично у кожному населеному пункті міського типу, а інколи і в сільській місцевості. При Львівському міському комунальному господарстві діяв трест зеленого будівництва, який мав в експлуатації 171 га. парків, 106 тис. м кв. скверів та ін. зелених насаджень [37, с. 6]. Серед найбільших слід назвати Університетський, Личаківський, Стрийський парки та парк Високий замок, на території яких створювалися кафе-ресторани, існувала система освітлення [33, с. 6]. Постановою Станіславського Обкому КП(б)У від 24 червня 1940 р. “Про стан весняно-літньої торгівлі в області” передбачалося відкрити павільйони для продажу морозива та квасу у парках [7, арк. 277]. По містах працювали мінімагазини і кіоски з солодощами та водою [41, с. 6].

Таким чином, дозвіллево-відпочинкова сфера життя польського населення Галичини в умовах радянізації набула якісно нового характеру. Поширені у міжвоєнний період відвідування театрів, кінотеатрів та музейних установ відійшли на другорядний план. Такий стан речей обумовлювався, по-перше, неможливістю задовільними власні культурні проблеми у зв'язку із перетворенням культурно-мистецьких закладів на осередки агітаційно-пропагандистської діяльності, по-друге, погіршенням матеріального забезпечення населення. Радянізація позначилася також на засобах масової інформації, представленими пресою та радіо. Значно зменшився спектр польськомовної періодици та скоротився час власне польського радіо.

#### Список використаних джерел

1. Відкрився театр ім. Т. Шевченка // Вільна Україна. – 1939. – 4 листопада. – № 37. – С. 6.
2. Відкрито 90 сільських клубів // Вільна Україна. – 1939. – 11 грудня. – № 65. – С. 4.
3. Водні басейни Львова // Вільна Україна. – 1940. – 10 червня. – № 215. – С. 6.
4. Галичина у Другій світовій війні (1939–1945). – Івано-Франківськ, 2001. – 116 с.
5. Гришук Л. народ стає до творчого життя / Л. Гришук // Вільне життя. – 1939. – 20 листопада – № 39. – С. 3.
6. Державний архів Івано-Франківської області. – Ф. 1–П. Обласний Комітет Комуністичної партії (більшовиків) України Станіславської області, 14 жовтня – 26 грудня 1940 р. – Оп. 1. – Спр. 41. – 283 арк.
7. Там само. – 19 березня – 2 липня 1940 р. – Оп. 1. – Спр. 32. – 298 арк.
8. Державний іподром // Вільна Україна. – 1939. – 19 листопада. – № 48. – С. 4.
9. До відома громадян м. Тернополя // Вільне життя. – 1939. – 12 грудня. – № 57. – С. 4.
10. Єврейський театр у Львові // Вільна Україна. – 1939. – 14 жовтня. – № 20. – С. 6.
11. Завадський З. В державній обласній бібліотеці / З. Завадський // Вільне життя. – 1939. – 17 грудня. – № 61. – С. 4.
12. Завадський З. В державному українському театрі ім. І. Я. Франка / З. Завадський // Вільне життя. – 1939. – 28 жовтня. – № 22. – С. 4.

13. Завадський З. Обласний Будинок Народної Творчості / З. Завадський // Вільне життя. – 1939. – № 50. – 3 грудня. – С. 4.
14. Збільшення кінотеатрів // Вільна Україна. – 1940. – 11 червня. – № 216. – С. 6.
15. Змагання за першість міста // Вільна Україна. – 1940. – 8 лютого. – № 113. – С. 6.
16. Ісаченко В. Нові заклади в Зборові / В. Ісаченко // Вільне життя. – 1939. – 14 листопада. – № 34. – С. 4.
17. Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ ст. / О. Калакура. – К, 2007. – 508 с.
18. Кенігсберг М. Єврейський драматичний гурток у Тернополі / М. Кенігсберг // Вільне життя. – 1939. – 14 листопада. № 50. – С. 4.
19. Кіно // Вільне життя. – 1939. – 7 листопада. – № 30. – С. 4.
20. Кінофікація сіл області // Вільна Україна. – 1939. – 12 листопада. – № 42. – С. 3.
21. Ковалюк В. Р. Культурологічні та духовні аспекти “радянзації” Західної України (вересень 1939 – червень 1941 р.) / В. Р. Ковалюк // Український історичний журнал. – 1993. – № 2–3. – С. 3–17.
22. Колесніченко П. Наукова медична бібліотека і читальня / П. Колесніченко // Вільна Україна. – 1940. – 28 вересня. – № 309. – С. 6.
23. Колесніченко П. Перша спортивна школа почала свою роботу / П. Колесніченко // Вільна Україна. – 1940. – 21 лютого. – № 124. – С. 6.
24. Кушнір С. Почала працювати обласна бібліотека / С. Кушнір // 1939. – 21 листопада. – № 40. – С. 4.
25. Луцький О. “Радянська” Львова: вересень 1939 – червень 1941 / О. Луцький // Львів. Історичні нариси. – Львів, 1996. – С. 150–178.
26. Львівська Державна картинна галерея // Вільна Україна. – 1940. – 5 березня. – № 135. – С. 6.
27. Львівський музей // Вільна Україна. – 1939. – № 47. – С. 4.
28. Львівський музей мистецького промислу // Вільна Україна. – 1940. – 8 квітня. – № 164. – С. 6.
29. Микитович М. Новий клуб в Теревовлі / М. Микитович // Вільне життя. – 1939. – 17 грудня. – № 61. – С. 3.
30. Міський комітет фізкультури // Вільне життя. – 1939. – № 32. – 11 листопада. – С. 4.
31. На сцені українського театру // Вільна Україна. – 1940. – 17 серпня. – № 273. – С. 6.
32. Наш репертуар // Вільна Україна. – 1940. – 17 серпня. – № 273. – С. 6.
33. Невідома З. В міських парках / З. Невідома // Вільна Україна. – 1940. – 14 червня. – № 218. – С. 6.
34. Нові опери і балетні постановки // Вільна Україна. – 1940. – 17 серпня. – № 273. – С. 6.
35. Обласна бібліотека м. Тернополя // Вільне життя. – 1939. – 28 жовтня. – № 22. – С. 4.
36. Оголошення // Вільне життя. – 1939. – 17 листопада. – № 37. – С. 4.
37. Озеленення Львова // Вільна Україна. – 1940. – 9 лютого. – № 114. – С. 6.
38. Організація розповсюдження преси // Вільна Україна. – 1939. – 14 грудня. – № 67. – С. 2.
39. Перша газетно-журнальна друкарня Укрполіграфтресту // Вільна Україна. – 1940. – 21 лютого. – № 124. – С. 6.
40. Прем’єри в польському театрі // Вільна Україна. – 1940. – 1 лютого. – № 107. – С. 6.
41. Продаж прохолодних напоїв // Вільна Україна. – 1940. – 28 квітня. – № 181. – С. 6.
42. Про охорону пам’ятників культури, музейних цінностей та бібліотек // Вільна Україна. – 1939. – 17 листопада. – № 46. – С. 1.
43. Радіопересувка // Вільна Україна. – 1939. – 27 вересня. – № 3. – С. 1.
44. Радянська преса у Тернополі та в районах тернопільської області // Вільне життя. – 1939. – 1 листопада. – № 25. – С. 4.
45. Рудницька М. Західна Україна під більшовиками ІХ. 1939. – VI. 1941. / Збірник за ред. Мілени Рудницької. – Нью-Йорк, 1958. – 494 с.
46. Сьогодні в кінотеатрах // Вільна Україна. – 1940. – 12 жовтня. – № 321. – С. 6.
47. Табір лижників // Вільна Україна. – 1939. – 21 грудня. – № 73. – С. 6.
48. У Раднаркомі УРСР // Червоний прапор. – 1939. – № 73. – 31 грудня. – С. 1.
49. Фізкультура і спорт // Вільна Україна. – 1939. – 4 жовтня. – № 9. – С. 6.
50. Фізкультура і спорт // Вільна Україна. – 1940. – 20 січня. – № 98. – С. 4.
51. Фізкультура і спорт // Червоний прапор. – 1940. – 16 липня. – № 159. – С. 2.
52. Центральний державний історичний архів у м. Львові. – Ф. 859. Народні Збори Західної України, м. Львів, 26–28 жовтня 1939. – Оп. 1. – Спр. 10. – 85 арк.
53. Bonusiak W. Polityka ludnościowa i ekonomiczna ZSRR na okupowanych ziemiach polskich w latach 1939–1941 (“Zachodnia Ukraina” i “Zachodnia Białoruś”) / W. Bonusiak. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. – 474 s.
54. Głowacki A. Polskojęzyczna prasa i czasopisma na zaanektowanych ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej 1939–1941: remanent historiograficzny / A. Głowacki. – Kraków: Wydaw. PAN, 2003. – S. 155–171.
55. Głowacki A. Sowietci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej (1939–1941) / A. Głowacki. – Łódź, 1998. – 695 s.
56. Hryciuk G. Polacy we Lwowie 1939–1944. Życie codzienne / G. Hryciuk. – Warszawa, 2000. – 432 s.
57. Mazur G. Pokucie w latach Drugiej wojny światowej. Położenie ludności, polityka okupantów, działalność podziemia / G. Mazur. – Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1994. – 208 s.
58. Muzeum historyczne // Czerwony sztandar. – 1940. – 6 września. – № 292. – S. 3.
59. Reorganizacja muzeów i bibliotek // Czerwony sztandar. – 1940. – 26 stycznia. – № 103. – S. 3.
60. Sprawa teatru polskiego // Czerwony sztandar. – 1940. – 6 września. – № 292. – S. 3.
61. Warachim H. W okupowanym Lwowie / H. Warachim // Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939–1941) / wstęp i redakcja Tomasz Bereza; wybór i opracowanie Tomasz Bereza. – Rzeszów: Instytut pamięci narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – S. 162–169.
62. Winter I. Ze sportu / I. Winter // Czerwony sztandar. – 1940. – 5 stycznia. – № 87. – S. 4.
63. Zajec P. 10 miesięcy sportu radzieckiego w obwodzie Lwowskim / P. Zajec // Czerwony sztandar. – 1940. – 21 lipca. – № 252. – S. 3.

## References

1. Vidkryvsja teatr im. T. Shevchenka // Vil'na Ukrain'na. – 1939. – 4 lystopada. – № 37. – S. 6.
2. Vidkryto 90 sil's'kyh klubiv // Vil'na Ukrain'na. – 1939. – 11 grudnja. – № 65. – S. 4.
3. Vodni basejny L'vova // Vil'na Ukrain'na. – 1940. – 10 chervnja. – № 215. – S. 6.
4. Galychyna u Drugij svitovij vijni (1939–1945). – Ivano-Frankivs'k, 2001. – 116 s.
5. Gryshhuk L. narod staje do tvorchoho zhyttja / L. Gryshhuk // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 20 lystopada. – № 39. – S. 3.
6. Derzhavnyj arhiv Ivano-Frankivs'koi' oblasti. – F. 1–P. Oblasnyj Komitet Komunistychnoi' partii' (bil'shovykiv) Ukrainy Stanislavs'koi' oblasti, 14 zhovtnja – 26 grudnja 1940 r. – Op. 1. – Spr. 41. – 283 ark.
7. Tam samo. – 19 bereznja – 2 lypnja 1940 r. – Op. 1. – Spr. 32. – 298 ark.
8. Derzhavnyj ipodrom // Vil'na Ukrain'na. – 1939. – 19 lystopada. – № 48. – S. 4.
9. Do vidoma gromadjan m. Ternopolja // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 12 grudnja. – № 57. – S. 4.
10. Jevrejs'kyj teatr u L'vovi // Vil'na Ukrain'na. – 1939. – 14 zhovtnja. – № 20. – S. 6.
11. Zavads'kyj Z. V derzhavnij oblasnij biblioteci / Z. Zavads'kyj // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 17 grudnja. – № 61. – S. 4.
12. Zavads'kyj Z. V derzhavnomu ukrain's'komu teatri im. I. Ja. Franka / Z. Zavads'kyj // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 28 zhovtnja. – № 22. – S. 4.
13. Zavads'kyj Z. Oblasnyj Budynok Narodnoi' Tvorchosti / Z. Zavads'kyj // Vil'ne zhyttja. – 1939. – № 50. – 3 grudnja. – S. 4.
14. Zbil'shennja kinoteatriv // Vil'na Ukrain'na. – 1940. – 11 chervnja. – № 216. – S. 6.
15. Zmagannja za pershist' mista // Vil'na Ukrain'na. – 1940. – 8 ljutogo. – № 113. – S. 6.
16. Isachenko V. Novi zaklady v Zborovi / V. Isachenko // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 14 lystopada. – № 34. – S. 4.

17. Kalakura O. Poljaky v etnopolitychnykh procesah na zemljah Ukrainy u HH st. / O.Kalakura. – K, 2007. – 508 s.

18. Kenigsberg M. Jevrejs'kyj dramatychnyj gurtok u Ternopoli / M.Kenigsberg // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 14 lystopada. № 50. – S.4.

19. Kino // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 7 lystopada. – № 30. – S.4.

20. Kinofikacija sil oblasti // Vil'na Ukrain'a. – 1939. – 12 lystopada. – № 42. – S.3.

21. Kovaljuk V.R. Kul'turologichni ta duhovni aspekty "radjanizacii" Zahidnoi' Ukrainy (veresen' 1939 – cherven' 1941 r.) / V.R. Kovaljuk // Ukrain's'kyj istorychnyj zhurnal. – 1993. – № 2–3. – S.3–17.

22. Kolesnichenko P. Naukova medychna biblioteka i chytal'nja / P.Kolesnichenko // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 28 veresnja. – № 309 – S.6.

23. Kolesnichenko P. Persha sportyvna shkola pochala svoju robotu / P.Kolesnichenko // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 21 ljutogo. – № 124. – S.6.

24. Kushnir S. Pochala pracuvaty oblasna biblioteka / S.Kushnir // 1939. – 21 lystopada. – № 40. – S.4.

25. Luc'kyj O. "Radjanizacija" L'vova: veresen' 1939 – cherven' 1941 / O.Luc'kyj // L'viv. Istorychni narisy. – L'viv, 1996. – S.150–178.

26. L'vivs'ka Derzhavna kartynna galereja // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 5 bereznja. – № 135. – S.6.

27. L'vivs'kyj muzej // Vil'na Ukrain'a. – 1939. – № 47. – S.4.

28. L'vivs'kyj muzej mystec'kogo promyslu // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 8 kvitnja. – № 164. – S.6.

29. Mykytovyh M. Novyj klub v Terebovli / M.Mykytovyh // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 17 grudnja. – № 61. – S.3.

30. Mis'kyj komitet fizkul'tury // Vil'ne zhyttja. – 1939. – № 32. – 11 lystopada. – S.4.

31. Na sceni ukrain's'kogo teatru // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 17 serpnja. – № 273. – S.6.

32. Nash repertuar // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 17 serpnja. – № 273 – S.6.

33. Nevidoma Z. V mis'kyh parkah / Z.Nevidoma // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 14 chervnja. – № 218. – S.6.

34. Novi opery i baletni postanovky // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 17 serpnja. – № 273. – S.6.

35. Oblasna biblioteka m. Ternopolja // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 28 zhovtnja. – № 22. – S.4.

36. Ogoleshennja // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 17 lystopada. – № 37. – S.4.

37. Ozelenennja L'vova // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 9 ljutogo. – № 114. – S.6.

38. Organizacija rozpovsjudzhennja presy // Vil'na Ukrain'a. – 1939. – 14 grudnja. – № 67. – S.2.

39. Persha gazetno-zhurnal'na drukarnja Ukrpoligrafrestu // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 21 ljutogo. – № 124 – S.6.

40. Prem'jery v pol's'komu teatri // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 1 ljutogo. – № 107. – S.6.

41. Prodazh proholodnyh napoi'v // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 28 kvitnja. – № 181. – S.6.

42. Pro ohoronu pam'jatnykiv kul'tury, muzejnyh cinnostej ta bibliotek // Vil'na Ukrain'a. – 1939. – 17 lystopada. – № 46. – S.1.

43. Radioperesuvka // Vil'na Ukrain'a. – 1939. – 27 veresnja. – № 3. – S.1.

44. Radjans'ka presa u Ternopoli ta v rajonah ternopil's'koi' oblasti // Vil'ne zhyttja. – 1939. – 1 lystopada. – № 25. – S.4.

45. Rudnyc'ka M. Zahidna Ukrain'a pid bol'shevykamy IH. 1939. – VI. 1941. / Zbirnyk za red. Mileny Rudnyc'koi'. – N'ju-Jork, 1958. – 494 s.

46. S'ogodni v kinoteatrah // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 12 zhovtnja. – № 321. – S.6.

47. Tabir lyzhnykiv // Vil'na Ukrain'a. – 1939. – 21 grudnja. – № 73. – S.6.

48. U Radnarkomi URSR // Chervonyj prapor. – 1939. – № 73. – 31 grudnja. – S.1.

49. Fizkul'tura i sport // Vil'na Ukrain'a. – 1939. – 4 zhovtnja. – № 9. – S.6.

50. Fizkul'tura i sport // Vil'na Ukrain'a. – 1940. – 20 sichnja. – № 98. – S.4.

51. Fizkul'tura i sport // Chervonyj prapor. – 1940. – 16 lypnja. – № 159. – S.2.

52. Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arhiv u m. L'vovi. – F.859. Narodni Zbory Zahidnoi' Ukrainy, m. L'viv, 26–28 zhovtnja 1939. – Op.1. – Spr.10. – 85 ark.

53. Bonusiak W. Polityka ludnościowa i ekonomiczna ZSRR na okupowanych ziemiach polskich w latach 1939–1941 ("Zachodnia Ukraina" i "Zachodnia Białoruś") / W.Bonusiak. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. – 474 s.

54. Głowacki A. Polskojęzyczna prasa i czasopisma na zaanektowanych ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej 1939–1941: remanent historiograficzny / A.Głowacki. – Kraków: Wydaw. PAN, 2003. – S.155–171.

55. Głowacki A. Sowietci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej (1939–1941) / A.Głowacki. – Łódź, 1998. – 695 s.

56. Hryciuk G. Polacy we Lwowie 1939–1944. Życie codzienne / G.Hryciuk. – Warszawa, 2000. – 432 s.

57. Mazur G. Pokucie w latach Drugiej wojny światowej. Położenie ludności, polityka okupantów, działalność podziemia / G.Mazur. – Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1994. – 208 s.

58. Muzeum historyczne // Czerwony sztandar. – 1940. – 6 wzesnia. – № 292. – S.3.

59. Reorganizacja muzeów i bibliotek // Czerwony sztandar. – 1940. – 26 stycznia. – № 103. – S.3.

60. Sprawa teatru polskiego // Czerwony sztandar. – 1940. – 6 wzesnia. – № 292. – S.3.

61. Warachim H. W okupowanym Lwowie / H.Warachim // Lwowskie pod okupacją sowiecką (1939–1941) / wstęp i redakcja Tomasz Bereza; wybór i opracowanie Tomasz Bereza, – Rzeszów: Instytut pamięci narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – S.162–169.

62. Winter I. Ze sportu / I. Winter // Czerwony sztandar. – 1940. – 5 stycznia. – № 87. – S.4.

63. Zajec P. 10 miesięcy sportu radzieckiego w obwodzie Lwowskim / P.Zajec // Czerwony sztandar. – 1940. – 21 lipca. – № 252. – S.3.

*Mosorko M.I., postgraduate student, Carpathian National Vasyl Stefanyk University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), marjana.mosorko@gmail.com*

#### Recreation in the everyday life of the Polish population of Galicia in 1939–1941

*This paper analyzes leisure activities in the context of everyday life of Poles in Galicia in 1939–1941 in the development of problem – we put the goal of objective and comprehensive coverage of leisure of the Polish population the region. Studying a wide range of source material made it possible to distinguish the structure of leisure and recreation life a several elements: attending theaters, cinemas, museums, exhibitions, libraries, doing sport activities, spending holidays. However, in terms of the scope of sovietization vacation turned into an effective means of advocacy activity. Theatrical institutions, libraries and museums have acquired a qualitatively new character, ceasing to function as patriotically oriented with respect to the Poles education. In this regard, there are significant reduction in their visit. In general, the sovietization in cultural and artistic life has become an obstacle to the Polish population to satisfy their cultural needs.*

**Keywords:** Polish people, Galicia, Sovietization, leisure and recreation.

*Мосорко М. И., аспирантка, Прикарпатский национальный университет им. Василия Стефанюка (Украина, Ивано-Франковск), marjana.mosorko@gmail.com*

#### Отдых в структуре повседневной жизни польского населения Галичины у 1939–1941 гг.

*Осуществлен анализ досуга в контексте повседневности поляков Галиции в 1939–1941 гг. В процессе разработки актуализированной нами проблемы ставилась цель объективного и всестороннего освещения отдыха польского населения указанного региона. Обработка широкого спектра исходных материалов позволила выделить в структуре досугово-развлекательной жизни несколько элементов: посещение театров, кино, музеев, выставок, библиотек, занятия спортом, праздники. Однако, в условиях советизации сфера отдыха превратилась в действенное средство агитационно-пропагандистской деятельности. Театральные учреждения, библиотеки и музеи приобрели качественно новый характер, перестав выполнять функцию патристически направленного для поляков воспитания. В связи с этим значительно снизились их посещения. Советизация в сфере культурной жизни стала препятствием для польского населения в удовлетворении собственных культурных потребностей.*

**Ключевые слова:** поляки, Галичина, советизация, досуг и отдых.

\* \* \*